

Anni Tuominen
Elli Torkkeli

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi, AMK
Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus
Opinnäytetyö, 2021

KIUSAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Kasvattajien kokemana

TIIVISTELMÄ

Anni Tuominen

Elli Torkkeli

Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, kasvattajien kokemana

Sivut 35, Liitteet 2

Syksy, 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi, AMK

Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus

Koulukiusaamisesta on puhuttu viime vuosikymmeninä paljon ja sitä on tutkittu laaja-alaisesti. Kuitenkin vasta viime vuosina on ymmärretty, että kiusaamista tapahtuu jo varhaiskasvatusikäisten lasten keskuudessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää ammattilaisten kokemusten avulla, millaista kiusaaminen varhaiskasvatusikäisten lasten välillä on ja ovatko keinot sen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen riittävät ja aiempien tutkimusten mukaisesti yksilöstä riippuvaisia. Lisäksi halusimme selvittää mitä ammattilaiset toivoisivat tulevaisuudessa tehtävän, että kiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä aiempaa tehokkaammin. Tavoitteena oli tuottaa ajankohtaista tietoa yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä, nostaa esiin keskustelua kiusaamisilmiöstä ja tuoda ammattilaisten ääni kuuluviin tulevaisuuden kehittämiseen kiusaamisilmiön ympärillä.

Tutkimuksemme toteutettiin laadullisena tutkimuksena sähköisellä kyselylomakkeella neljään satakuntalaiseen varhaiskasvatusyksikköön. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Saamamme tutkimustulokset vahvistavat jo olemassa olevia tutkimuksia kiusaamisilmiöstä. Kiusaamista esiintyi jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa varhaiskasvatusyksikössä, puolessa vastauksissa jopa päivittäin. Kiusaaminen voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen, joista tutkimuksemme mukaan sosiaalinen on kaikkein yleisintä. Kaikissa vastauksissamme korostui ennaltaehkäisy merkitys ilmiölle, ennaltaehkäisyyn tulisi panostaa aiempaakin enemmän, jotta kiusaaminen saataisiin vähenemään. Ennaltaehkäisy kannalta merkittävimpänä nähtiin ammattilaisen läsnäolon vaikutus ilmiölle sekä lasten vuorovaikutus- ja kaveritaitojen oppiminen yhdessä. Tulevaisuudelta vastaajat toivoivat yhtenäisiä pelisääntöjä kiusaamiseen puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisyyn sekä aiempaa enemmän koulutuksia aiheesta, sillä kiusaamisen tunnistamisen haasteet nousivat esiin vastauksista. Tutkimuksemme osoittaa, että kiusaamisen ennaltaehkäisy kannalta olisi tärkeää, että jokaisella varhaiskasvatuksen ammattilaisella olisi yhteinen näkemys kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta, näin ollen myös lapsi voi ymmärtää mitä on kiusaaminen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kiusaaminen, ennaltaehkäisy

ABSTRACT

Anni Tuominen, Elli Torkkeli

Bullying in early childhood education as experienced by educators

35 p., 2 appendices

Autumn, 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services

Bachelor of Social Services

Option in Early Childhood Education

In recent decades there has been a lot of talk about school bullying, and it has been studied extensively. However, it has been understood only during the last few years that bullying takes place in early childhood education too. The earlier studies show that the roots of bullying can be found already among young children. The objective of the thesis was to use professionals' experiences to discover what bullying in early childhood education is like, as well as if the means for prevention and intervention are dependent on the individual, as implied by previous studies. Furthermore, the objective was to clarify what the professionals would hope to see done in the future to prevent bullying more effectively.

Our thesis examined how the professionals in early childhood education describe bullying between children, and what kind of methods for preventing and stopping bullying they already have exist. The study was carried out as a qualitative study with an electronic questionnaire sent to four early childhood education units in Satakunta. The material was analysed using content analysis. The results are in agreement with existing studies on the phenomenon of bullying. Bullying was reported to happen in every early childhood education unit that participated in the study, and half of the units it was reported to happen daily. Bullying can be divided into physical, mental and social bullying, and according to the results social bullying is the most common. In all the answers, it was emphasised that prevention was one of the biggest methods of intervention for the phenomenon of bullying.

The study shows there is a need to invest more prevention to reduce the phenomenon of bullying. From the point of view of prevention, the impact of the presence of a professional and learning social skills together were seen as the most significant things. For the future, the interviewees wanted uniform ground rules for preventing and intervening in bullying, well as more training on the subject, as the challenges of identifying bullying were strongly present in the responses. The thesis shows that distinguishing squabbling from bullying is currently a rather subjective experience for a professional. From the point of view of preventing bullying, it would be important for early childhood education professionals to have common guidelines regarding bullying, and therefore children can see what bullying mean.

Keywords: early childhood education, bullying, prevention

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VARHAISKASVATUS LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKENA	6
2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä	6
2.2 Lapsen sosiaalinen kehitys ja sosiaaliset taidot	6
2.3 Lasten vertaissuhteet	8
3 VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN VÄLINEN KIUSAAMINEN	9
3.1 Kiusaaminen ilmiönä	9
3.2 Kiusaamisen ilmenemismuotoja	9
3.3 Kiusaamisen seuraukset	10
3.4 Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa	11
4 VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAINEN	13
5 OPINNÄYETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA ANALYYSI	17
6.1 Käyttämämme tutkimusmenetelmät	17
6.2 Saatu aineisto ja sen analyysi	18
7 TULOKSET	22
7.1 Millaiseksi ammattilaiset kuvailevat kiusaamisen	22
7.2 Millaisia keinoja ammattilaisilla on ennaltaehkäistä kiusaamista	22
7.3 Millaisia keinoja ammattilaisilla on puuttua kiusaamiseen	24
7.4 Millaisia haasteita ammattilaiset kokevat liittyvän kiusaamisilmiöön ...	25
7.5 Millaisia toiveita tulevaisuudelle kiusaamisen ehkäisemiseksi	25
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
8.1 Johtopäätökset kasvattajien kokemuksista	27
8.2 Kehittämisideat opinnäytetyön pohjalta	28
8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	29
8.4 Oma ammatillinen kehittyminen	30
LÄHTEET	33

LIITE 1. Kyselylomakkeen kysymykset	36
LIITE 2. Saatekirje	38

1 JOHDANTO

Koulukiusaamisesta on puhuttu viime vuosikymmeninä paljon ja sitä on tutkittu laaja-alaisesti. Kuitenkin vasta viime vuosina on ymmärretty, että kiusaamista tapahtuu jo varhaiskasvatusikäisten lasten keskuudessa. Kirjallisuutta sekä tutkimustietoa kiusaamisesta pienten lasten välillä on vielä toistaiseksi olemassa vähäisesti. Viime vuosina on kuitenkin alettu puhua siitä, miten kiusaaminen alkaa ja voisiko sitä ehkäistä jo ennen sen syntymistä. Tutkimukset nimittäin osoittavat, että kiusaamisen juuret löytyvät jo pienten lasten parista ja on tärkeää katkaista kiusaamisen kierre mahdollisimman varhain sekä ehkäistä sen syntymistä. Keskeisiä tekijöitä ovat lasten vuorovaikutustaitojen ja empatiakyvyn vahvistaminen sekä on olennaista tukea lasten myönteisiä vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen taitoja.

Varhaiskasvatuksen työntekijän tehtävä on havainnoida lapsiryhmää sensitiivisesti ja huolehtia siitä, että jokainen lapsi pääsee ryhmän toimintaan osalliseksi (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 3). Kasvattajan vastuu on luoda lapselle sellainen kasvu- ja oppimisympäristö, jossa lapsi pystyy suuntamaan voimavaransa häneltä odotettuun toimintaan. Pystyäkseen parhaimpaansa lapsella tulee olla hyvä ja turvallinen olo. Sama koskee myös kasvattajaa, hänellä tulee olla työssään riittävä turvallisuuden tunne, jotta hän voi hoitaa kasvatustyönsä. (Hurme & Kylönen, 2014, 23.) Kasvatustyölle asetettuja odotuksia on kirjattu lainsäädäntöön, jotka ohjaavat kasvatustyötä ja säätelevät myös turvallisuudesta huolehtimista. Varhaiskasvatuslakiin on vuonna 2018 tehty lisäys koskien lapsen oikeutta turvalliseen varhaiskasvatusympäristöön, lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta sekä muulta häirinnältä. Laki velvoittaa kuntia panostamaan kiusaamisen ehkäisyyn osana varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä kasvattajia puuttumaan yhä herkemmin kiusaamistilanteisiin. (L540/2018.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää ammattilaisten kokemusten pohjalta, miten ja millaisena kiusaaminen esiintyy varhaiskasvatusympäristössä ja millaisia keinoja sen ehkäisyyn sekä siihen puuttumiseen varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on olemassa. Kyselyllä haluamme saada varhaiskasvatuksen

ammattilaisia ajattelemaan omaa suhtautumistaan kiusaamiseen ja sen vaikutusta omalle työlle. Lisäksi toivomme, että kykenemme kyselymme avulla tuomaan kiusaamisen yleiseksi pohdinnan aiheeksi varhaiskasvatusyksikössä. Toivomme, että tutkimusyhteistyökumppanimme voivat tulevaisuudessa hyödyntää saatuja tuloksia suunnitellessaan omaa toimintaansa kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi niin, että jokaiselle lapselle voidaan taata turvallinen varhaiskasvatus.

2 VARHAISKASVATUS LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKENA

2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Varhaiskasvatus on kasvatus- ja koulutusjärjestelmämme perusta, sen tarkoituksena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää yleistä hyvinvointia. Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaistenvuosien merkitys lapsen koko oppimisen ja elämänpolun kannalta on suuri. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatus toimintana kuten esim. kerho ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta, huoltajat kuitenkin päättävät lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus, 2021.)

Lapsen kasvun, oppimisen ja kehityksen edellytys on lapsen arvostaminen ja sensitiivinen kuunteleminen, joista hyvinvointi syntyy. Laissa sanotaan, että lapsen mahdollisuus osallisuuteen tulee taata ja lapsen tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvattajan yhteistyö vanhemman tai muun huoltajan kanssa mahdollistaa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin. Hyvän ja laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikuttavuustekijöinä nähdään osaava, sensitiivinen ja hyvin koulutettu henkilökunta. (Hujala & Turja, 2017, 10–15.)

2.2 Lapsen sosiaalinen kehitys ja sosiaaliset taidot

Sosiaalinen kehitys ja sosiaaliset taidot saavat perustansa lapsen varhaisista kokemuksista. Ihmisen sosiaaliset taidot ovat opittuja. Sosiaalisten taitojen oppiminen on pitkä tapahtuma, se lähtee liikkeelle varhain ja sellaisista lapsen kokemuksista, joista kasvattajalle tuskin tulee mieleen, että kyse on sosiaalisten taitojen ensimmäisistä peruskivistä. Keskeistä tässä oppimisessa on kasvattajan ja lapsen välille syntynyt kiintymyssuhde, joka vaikuttaa ns. sosiaalisten aivojen

syntymiseen ja sosiaalista lapsen. Lapsi oppii ensimmäiset sosiaaliset taidot, jo ennen ensimmäistä ikävuottaan vanhemmiltaan. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 4–5.)

Kahdesta ikävuodesta eteenpäin lapsi oppii, että tiettyjä asioita ei saa tehdä, vaikka aikuinen ei olisikaan paikalla kieltämässä. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi kehittyy kaikilla psyykkisen ja fyysisen kehityksen alueilla, lapselle kehittyy tunne omasta minuudestaan, yksilöllisyydestään ja ainutkertaisuudesta. Kolmen ikävuoden jälkeen lapsi osaa jo sisäistää mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää ja mikä ei. Kolmevuotias alkaa kokea empatiaa toisen tunteita kohtaan sekä ymmärtämään, että omat koetut tunteet ovat eri asia kuin toisen tunteet. Lasten aivot ovat kuitenkin vasta kehittymässä ja biologinen kypsyys saavutetaan vasta nuoruusiässä. (Keltikangas-Järvinen, 2012, 48.)

Sosiaaliset taidot ovat kognitiivisia taitoja, joihin kuuluvat muun muassa ongelmanratkaisua, tilanteiden selvittämistä sekä vaihtoehtojen löytämistä, mutta niihin kuuluvat myös eettinen ja moraalinen näkökulma. Lapselle sosiaalisesti toivottu käytös ei välttämättä tule luonnostaan, vaan lapsi tarvitsee siihen kasvattajan apua ja tukea, jotta käytöksestä tulee yhteisön hyväksymää. Ihmisen oppimissa sosiaalisissa taidoissa näkyvät hänen kykynsä huomioida, arvostaa ja kunnioittaa toista ihmistä sekä sääntöjen noudattamisena. Erilaiset keinot selvitä sosiaalisissa tilanteissa ja oikeiden ratkaisujen löytäminen kuuluvat keskeisimpänä sosiaalisiin taitoihin. Sosiaalisesti taitava ihminen osaa käyttää erilaisia toimintamalleja kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Ihminen kenellä on paljon eri toimintamalleja ja keinoja, hän harvemmin joutuu riitatilanteisiin. Ihmisen kyky ymmärtää toisia ja asettua toisen asemaan eli empatia, sekä sympatia, joka näkyy esimerkiksi toisten ihmisten kokemuksista heräävinä tunteina kuten säälinä ja myötätuntona. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–24.)

2.3 Lasten vertaissuhteet

Vertaissuhteilla tarkoitetaan lapsen suhdetta samanikäisten tai suunnilleen samalla kehitystasolla olevien lasten välillä. Vertaiset ovat useasti lapsen ikätovereita, mutta eivät kuitenkaan aina tismalleen samanikäisiä kuin lapsi itse. Nykytiedon valossa tiedetään, että vertaisten kanssa opitaan tietoja, taitoja sekä asenteita, joilla on vaikutus lasten hyvinvointiin ja myös pitkälle tulevaisuuteen. Yhtenä sosiaalisen sopeutumisen mittarina pidetään sitä, miten lapsi tulee toimeen vertaistensa kanssa. Hyväksytyksi tuleminen ryhmässä, ja läheiset ystävyysuhteet edistävät lapsen myönteistä kehitystä sekä suojaavat lasta vaikeuksilta vertaissuhteissa ja näin vaikuttavat lapsen myöhempään kehitykseen. (Salmivalli, 2000, 15–22.)

Leikki-ikäiselle lapselle on tärkeää kuulua ryhmään, ryhmässä lapset harjoittelevat sosiaalisia taitojaan vertaisten kanssa. Ryhmässä lapsen sosiaaliset ja emotionaaliset taidot kehittyvät. Lapset eivät kuitenkaan vielä itsenäisesti pysty ratkomaan ristiriitoja tai sopimaan yhteisistä säännöistä, vaan he tarvitsevat sensitiivistä aikuista, joka huomaa haasteet ja osaa puuttua tilanteeseen, kun sitä tarvitaan. Päiväkoti-ikäisten lasten leikistä suuri osa tapahtuu vertaisryhmissä, yhdessä muiden samanikäisten lasten kanssa. Ryhmä tukee lapsen sosiaalista ja emotionaalista kehitystä etenkin silloin, jos lapsi on suosittu leikkikaveri. Vertaisryhmässä lapset havaitsevat toistensa erilaisuuden ja samankaltaisuuden, hyvässä ryhmätoiminnassa erilaisuuden sietäminen sekä hyväksyminen sisältyy lasten arkipäivän toimintoihin. Ryhmätoiminnassa vertaisten kanssa lapsi saa mahdollisuuden kehittää itsetuntemustaan suhteessa toisiin. Positiiviset kohtaamiset muiden lasten kanssa vahvistavat mielihyvän kokemuksia ja lisäävät myötätuntoa toisia kohtaan. (Sajaniemi ym., 2019, 144–145.)

3 VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN VÄLINEN KIUSAAMINEN

3.1 Kiusaaminen ilmiönä

Kiusaamisen määrittelyissä on tavallista, että kiusaaminen kuvataan säännölliseksi ja pidemmän ajanjakson aikana tapahtuvaksi toiminnaksi. Tämä pitää sisällään kuitenkin myös riskin, että vasta toistuvat ja pidemmän ajanjakson tapahtumat tulkitaan kiusaamiseksi. Mikäli kiusaamisen määritelmä on tiukka, on olemassa riski, että moni yksilön loukkaavaksi kokema käyttäytyminen, jolla voi olla pitkäaikaisia seurauksia, jätetään huomiotta. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 13.)

Kun kiusaamisesta puhutaan, on tärkeää tietää, mistä itseasiassa puhutaan. Lasten ympärillä toimivilla aikuisilla on hyvä olla samansuuntainen käsitys asiasta. Kiusaaminen on sellaista minkä kohtaamista lapsi ei voi harjoitella, ja siihen puuttuminen on aina aikuisten asia. Kaikki lasten väliset riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista. Riitelyt ja vastoinkäymiset ihmissuhteissa kuuluvat asiaan, samoin riitelyn ja erimieltä olemisen taitojen harjoittelu, joihin lapsi tarvitsee aikuisen tukea. (Hurme & Kyllönen, 2014, 50.) Kiusaamista määriteltäessä esiin nousevat, sen olevan tahallista, sillä halutaan loukata tai satuttaa toista ihmistä, sen toistuvuus sekä kiusatun puolustuskyvyttömyys suhteessa kiusaajaan (Pedanet, i.a.). Tutkimusten mukaan kiusaamisen ja konfliktien välisenä erona nähdään kiusaajan ja kiusatun välinen vallan epätasapaino. Kiusatulla ei ole mahdollisuutta puolustautua itseään kohdistuvaa kielteistä toimintaa vastaan. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 4.)

3.2 Kiusaamisen ilmenemismuotoja

Kiusaaminen voidaan jakaa suoraan tai epäsuoraan kiusaamiseen. Se voi olla fyysistä, henkistä ja sosiaalista sekä sähköisessä viestimisessä tapahtuvaa. Fyysinen kiusaaminen on suoraa, se voi tapahtua lyömällä, potkimalla, tönimällä, raapimalla, nipistelemällä, tökkimällä ja hiuksista repimällä. Henkinen kiusaaminen voi tapahtua suoraan esimerkiksi haukkumalla, nimittelemällä, uhkailemalla tai

kiristämällä. Se voi olla myös epäsuoraa, ja siihen liittyy esimerkiksi pahan puhuminen toisesta, leikin sääntöjen muuntelu sekä erilaisia eleitä, ilmeitä ja katseita, joita esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisen voi olla vaikea havainnoida. Sosiaalisella kiusaamisella tarkoitetaan kiusaajan pyrkimystä vaikuttaa kiusatun ystävyys- ja vuorovaikutussuhteisiin, se voi tapahtua manipuloimalla ystävyys-suhteita, eristämällä ja sulkemalla kiusattu pois ryhmästä tai olemalla kuin häntä ei olisi olemassakaan. (Hamarus, 2012, 38–39.) Viime aikoina kansainvälisissä tutkimuksissa onkin noussut esiin uusi kiusaajatyyppejä, manipuloijia, joka voi päästä kehittymään jo varhaiskasvatuksessa. Manipuloija pelaa uhrinsa pois ryhmästä epäsuoralla aggressiolla omaten hyvät kognitiiviset taidot. Lapsi pyrkii nostamaan statustaan ryhmässä kiusaamalla ja näin ollen tuntee itsensä vahvemmaksi. (Häkkä ym., 2014, 48.) Lisäksi kiusaamista voi tapahtua myös sähköisissä viestimissä kännykän tai internetin välityksellä (Hamarus, 2012, 38–39).

Kiusaamisen ilmenemismuodot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: hiljainen kiusaaminen, sanallinen kiusaaminen ja fyysinen kiusaaminen. Hiljaisella kiusaamisella tarkoitetaan toisille ilmeilyä, katseen välttelyä, tuijottamista tai toisen lapsen kohtelemista kuin häntä ei olisi. Tämä on kaikkein yleisin kiusaamisen laji ja sitä on ulkopuolisen vaikea huomata, joten se on helppo pitää salassa. Sen vaikutukset lapselle ovat vahingolliset. Sanallisella kiusaamisella tarkoitetaan juorujen levittämistä, pilkkaamista tai nimittelyä. Ulkopuolisen silmin sanallinen kiusaaminen voi tuntua melko vähäiseltä, mutta siihen tulisi aina puuttua ja ottaa se puheeksi. Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi tönimistä, tuuppimista ja toisen lyömistä. Tällainen kiusaaminen on usein helpoiten havaittavissa. (Höistad, 2003, 80–85.)

3.3 Kiusaamisen seuraukset

Lapsen ja nuoren terveelle kehitykselle kiusaaminen on yksi suurista riskitekijöistä. On todettu, että lapset, jotka ovat joutuneet kiusatuksi tuntevat myöhemmin elämässään muita useammin itsetuntonsa heikoksi, lisäksi heillä on tutkittu esiintyvän muita herkemmin masentuneisuutta, ahdistuneisuutta ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Kasvanut riski epäsosiaaliseen käyttäytymiseen myöhemmin

elämässä on tutkitusti lapsilla, jotka kiusaavat. Toimintamallit, joiden mukaan kiusaajat toimivat on todettu olevan pitkäaikaisia ja kulkevan mukana läpi elämän, jolloin kiusaamiskäyttäytyminen saattaa jatkua myös työelämässä. Varhaiskasvatusiässä alkaneen kiusaamisen pitkäaikaisia seuraamuksia ei ole vielä tutkittu. Varhain lapsuudessa koettu kiusaaminen luo lapselle kuvan, että kiusaaminen on osa elämää ja se taas vaikuttaa lapsen identiteetin muodostumiseen. Lapsi kokee, että kiusaaminen on osa häntä ja silloin identiteetti kehittyy herkästi sen mukaisesti. (Repo, 2015, 14.)

Kiusatuksi joutumisella nähdään olevan pitkällä aikavälillä vaikutus siihen, millaiseksi kiusattu toiset ihmiset jatkossa kokee. Kiusattu alkaa pitämään toisia ihmisiä epäluotettavimpina ja vihamielisimpinä, tämä, vaikuttaa kiusatun ihmissuhteiden laatuun. Negatiivinen käsitys omista ikätovereista on yhteydessä sosiaaliseen vetäytymiseen ja se voidaan liittää myös masentuneisuuteen sekä yksinäisyyteen. (Salmivalli, 2000, 56.)

Kiusaamisen heikentävä vaikutus henkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen on luonnollisesti kiistaton. Lasten pahoinvointi lisääntyy monin tavoin ja kiusaamisella voi olla huomattavia negatiivisia vaikutuksia uhrin terveyteen. Itse kiusaajakin on vaarassa, ellei hänen toimintaansa puututa, hänellä on riski jatkaa muita alistaavaa käyttäytymistä myös myöhemmissä elämänvaiheissa. Kiusaamiseen puuttamalla kasvattajat viestivät lapsille välittämistä ja toisen kunnioittamista. Samalla välittämisen malli siirretään lapsille. (Hurme & Kyllönen, 2014, 128.)

3.4 Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa

Kirveen & Stoor-Grennerin mukaan ehkäisemällä kiusaamista varhaiskasvatuksessa voidaan ehkäistä myös koulukiusaamista. Alle kouluikäiset lapset eivät ole vielä omaksuneet kiusaajan ja kiusattuna olemisen toimintatapoja, koska heidän vuorovaikutustaitonsa eivät ole vielä kehittyneet. Kiusaamisen ennaltaehkäisy perustuu varhaiskasvatuksessa ammattilaisen omien asenteiden muuttumiseen, sillä työntekijän toiminta voi ylläpitää kiusaamista. Varhaiskasvatussyksikön on

päätettävä, mitkä ovat ne keinot tämän ratkaisemiseen. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 11.)

Hyvin oleelliseksi muodostuu se, miten kasvattajat reagoivat ryhmässä ilmeneviin lasten välisiin ongelmiin. Yksikössä tulisi olla kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumista varten kirjalliset ohjeet, joihin koko henkilökunnan on sitouduttava. Ohjeistus on viisainta käydä säännöllisesti läpi myös esimiehen johdolla. Itse akuutteihin kiusaamistilanteisiin on puututtava vahvalla aikuisuudella ja hoidettava tilanteen jälkitoimet sekä seuranta erityisen huolella. Kasvattaja ei voi näissä tilanteissa luopua vastuustaan ja siihen liittyvästä vallasta. (Hurme & Kylönen, 2014, 140.)

Kiusaamisen ehkäiseminen tulisikin nähdä yhteiskunnan yhteisenä asiana turvallisen ja tasapainoisen elinympäristön takaamiseksi lapsille. Ei ole olemassa yhtä oikeaa kiusaamisen ehkäisyn mallia, joka sopisi kaikkiin tilanteisiin, koska kiusaaminen tapahtuu vertaissuhteissa, ovat tilanteet ainutkertaisia ja riippuvat yksilöistä. Kiusaamista tehokkaasti ehkäisevässä työssä pyritään opettamaan lapselle toisenlainen tapa toimia. Lapsen ympärillä toimivan verkoston tulee sitoutua ja osallistua kiusaamisen ehkäisyyn. (Repo, 2015, 16–18.)

4 VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAINEN

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lasten opitut taidot ja tiedot tukevat aktiivista toimijuutta sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulee olla ymmärrys sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, jotka ovat pedagogisen toiminnan perusta. Teorian rinnalla yhtä tärkeää on lasten yksilöllinen tunteminen ja yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen. Yksilöllisen tuntemisen ja kohtaamisen edellytyksenä on mahdollisimman pysyvä vuorovaikutussuhde varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lasten välillä. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tehtävänä on rakentaa luottamuksellinen suhde lapseen sekä hänen huoltajaansa, kasvatusyhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan toimimaan arvoperustan mukaisesti. (Opetushallitus, 2018, 16–21.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on velvollisuus luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri, jossa jokainen on omana yksilönä arvostettu yhteisön jäsen. Lapsi kääntää saamansa huolenpidon ja kunnioituksen toisten ihmisten eettiseksi kohteluksi eli käyttäytymisestä tulee inhimillistä. (Varhaisvuosien eettinen kasvamisen ja oppiminen, Vuokko Vienola). Lapsi viettää suuren osan ajastaan varhaiskasvatuksessa, jolloin ammattilaisten vastuu huoltajien ohessa on suuri lapsen kasvun ja kehityksen kannalta sekä erityisesti lapsen käsityksissä ja asenteissa erilaisuutta kohtaan. Aikuiset toimivat esimerkkeinä lapsille ja ohjaavat heitä eri tilanteissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset määrittävät osaltaan millaisen kuvan omilla toimintatavoillaan he haluavat luoda lapsille muuttuvasta maailmasta. (Hujala & Turja, 2017, 153–156.) Aikuisten esimerkillä ja keskinäisellä vuorovaikutuksella välitetään lapsille niitä arvoja, joiden avulla lapsi oppii myöhemmin elämässään kunnioittamaan toista ihmistä ja elämään niiden arvojen ja tapojen mukaisesti, jotka ovat merkityksellisiä koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Kaikkien aikuisten on oleellista sisäistää moraalien ja eettisen kasvatuksen merkityksen. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 6.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulee luoda lapsille ilmapiiri, jossa jokaisen lapsen on hyvä ja turvallinen olla. Lapsen tuntiessa olonsa turvalliseksi ryhmässä voi hän kokea osallisuutta, ryhmässä, jossa lapset pääsevät käyttämään valtaa muodostuu ryhmän ilmapiiri turvattomaksi. Lapsiryhmässä lapset oppivat erilaisia toimintatapoja aikuisen avulla. Tärkeää kiusaamisen ennalta ehkäisyn näkökulmasta on varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja lapsen välinen suhde, sen tulee muodostua kunnioittavaksi ja lämpimäksi. Aikuisen tulee kitkeä ja välttää ajattelumallia lasten leimaamisesta sekä syntipukki-ilmioistä. Työyhteisössä ammattilaisten pitää ymmärtää vastuu myös toinen toisistaan, aikuisten asenteet lapsiin eivät muutu pelkillä konkreeteilla toimenpiteillä. Lapsiryhmän hyvinvointi on ammattilaisen vastuulla ja kiusaamisen ehkäisy suuri osa sitä, kiusaaminen koskettaa koko lapsiryhmää, jolloin ammattilaisen tulee vaikuttaa koko lapsiryhmän toimintaan. (Häkkä ym., 2014, 60.)

Riitelyn ja kiusaamisen tunnistaminen sekä niiden erottaminen toisistaan koetaan usein haastavaksi. Kiusaamisen tunnistamiseen vaikuttaa lapsen subjektiivinen kokemus, toiselle kiusaamista saattaa olla se, minkä toinen lapsi saattaa kokea täysin harmittomaksi leikiksi. Lapsen kokemuksia tulisi kuulla tarkasti ja tuoda lapselle näkyväksi, että hänen kokemansa asiat ovat totta ja, että hänellä on oikeus kokea näitä tunteita mitä kokemus aiheuttaa. (Häkkä ym., 2014, 45, 50.)

Ammattilaisen tehtävänä on tunnistaa ero riitelyn, huonon käytöksen ja kiusaamisen välillä. Riitelyn voidaan ajatella kuuluvan varhaiskasvatusikäisten lasten kehitykseen, lapset opettelevat selvittämään erimielisyyksiä sekä riitelytaitoja. Huono käytös puolestaan voi olla yksittäisiä ikäviä kommentteja ja tiuskimista. Kiusaamisessa puolestaan vähintään yksi henkilö on jatkuvasti alisteisessa asemassa ja vähintään yksi henkilö käyttää valtaa epäasiallisella tavalla. Kiusaamistilanteissa on epätasapainoa vallankäytössä. Kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa kielteistä toimintaa vastaan. Ammattilaisella on oltava halu ja mahdollisuus aidosti seurata sekä havainnoida lapsiryhmää ja tunnistaa vallan käyttöä. Ammattilainen voi lisätä omia mahdollisuuksiaan tunnistaa kiusaamista keskustelemalla lasten kanssa kiusaamisesta ja rohkaisemalla lapsia kertomaan kiusaamisesta tekemällä selväksi, ettei kertominen ole kantelua. Lasten kanssa tulee käsitellä ilmiötä kirjojen ja erilaisten kuvien avulla. Ammattilaisena

on tärkeää tutkia myös lähemmin lasten yhteistoimintaa ja dokumentoida havainnot koko työyhteisön tietoon. Kaikkiin lasten välisiin riitoihin sekä huonoon käytökseen on merkityksellistä puuttua, mutta puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan tilanteen mukaan, sillä jokainen kiusaamis- ja riitatilanne on erilainen. Oikeanlainen toimintatapa edellyttää lasten tuntemista sekä tilanteen havainnointia. (Kirves & Stoor-Grenner, 2017, 4,18,19.)

Varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa kiusaamistilanteisiin puuttuminen voidaan ajatella onnistuvan vielä melko helposti, sillä alle kouluikäisten lasten väliset kiusaamistilanteet eivät ole ehtineet jatkua vuosia eivätkä pienten lasten väliset sosiaaliset suhteet ole vielä niin monimutkaisia kuin kouluikäisten. Kasvattaja kykenee vielä vaikuttamaan siihen, ettei lapsen identiteetti muodostu kiusatuksi tai kiusaajaksi, sillä varhaiskasvatusikäiset lapset luottavat aikuisen apuun ja pystyvyyteen, heille aikuisen rooli on merkittävä. Eettisesti herkkä ja empaattinen ammattilainen saa lapset kertomaan asioistaan herkästi, jolloin tilanteet tulevat aikuisten tietoon. Kiusaamistilanteeseen puuttuminen ja tilanteiden ratkaiseminen tapahtuu eri tavalla kuin riitojen ratkaiseminen. Kiusaamista havaitussa tilanteessa kiusattu eli uhri ei pysty itse puolustautumaan ja vallankäyttöä tapahtuu kiusaajan ja uhrin välillä. Kasvattajan tulee olla tämän vuoksi tietoinen kiusaamisilmiön mekanismeista ja havainnoida erilaisia tilanteita niin, että hän voi arvioida, milloin lapset ovat tasavertaisia ja riitelevät ja milloin kyse on kiusaamisesta. Kasvattaja arvioi jokaisen kiusaamistilanteen erikseen, jos tilanne arvioidaan riidaksi esimerkiksi siitä, kuinka leikki jatkuu, voidaan tilanteessa harjoitella sosiaalisia taitoja tasavertaisten lasten välillä. Näissä tilanteissa aikuinen voi pysytellä syrjässä ja ohjata tilannetta hieman kauempana. Kiusaamistilanteessa kasvattajan tulee selvittää tilanne kunnolla ja pitää huoli, että kyseisiä lapsia seurataan jatkossa. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 20.)

5 OPINNÄYETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää ammattilaisten kokemusten avulla, millaista kiusaaminen varhaiskasvatusikäisten lasten välillä on ja ovatko keinot kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen riittävät ja aiempien tutkimusten mukaisesti yksilöstä riippuvaisia. Lisäksi haluamme selvittää mitä ammattilaiset toivoisivat tulevaisuudessa tehtävän, että kiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä aiempaa tehokkaammin. Jotta kiusaamiseen voidaan puuttua, on oleellista, että kaikilla lasten kanssa työskentelevillä on tietoa siitä, mitä kiusaaminen on ja millaisena osapuolet näkevät kiusaamisen. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus tarkastella kiusaamista laajempänä ilmiönä, vaan selvitämme tutkittavien ammattilaisten näkemysten avulla sitä, millaista kiusaamista heidän yksiköissään tapahtuu ja millaisia keinoja heillä on käytössään kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Toivomme avointen kysymysten avulla saavamme vastaajilta konkreettisia esimerkkejä ja kokemuksia arkipäiväisistä tilanteista kiusaamisilmiön ympärillä, sekä aitoja mielipiteitä tulevaisuuden kehittämiseksi ilmiön ympärillä. Aiempien tutkimusten valossa olemassa olevat keinot ovat monenkirjavia ja yksilöstä riippuvaisia. Tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä, nostaa esiin keskustelua kiusaamisilmiöstä ja tuoda ammattilaisten ääni kuuluviin tulevaisuuden kehittämiseen kiusaamisilmiön ympärillä. Toivomme opinnäytetyöllämme saavamme myös varhaiskasvatuksen ammattilaisia ajattelemaan omaa suhtautumistaan kiusaamiseen ja sen vaikutusta omalle työlle.

Tutkimuskysymyksinämme on 1. Millaisena varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät kiusaamisen pienten lasten välillä ja miten sitä ilmenee? 2. Millaisia keinoja varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on puuttua kiusaamiseen? 3. Millaisia keinoja varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on ehkäistä kiusaamista ja sen syntymistä? 4. Mitä varhaiskasvatuksen ammattilaiset toivoisivat tulevaisuudessa tehtävän kiusaamisen ehkäisemiseksi?

6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA ANALYYSI

6.1 Käyttämämme tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka avulla pyritään selvittämään ilmiötä ja ymmärtämään, mistä ilmiössä on kyse. Laadullisesti kuvailtuna ilmiöstä voidaan saada laajempi kuva, sillä esimerkiksi ihmisten kokemuksia, asenteita ja suhtautumista ei voida kuvata luvuin. (Kananen, 2015, 71.) Laadullisen tutkimuksen tehtävänä on ymmärtää ja tulkita. Tutkimuksessa pyritään lähestymään tutkittavaa asiaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Johtopäätökset tulee esittää siten, että päätelmät ovat perusteltuja ja toinenkin tutkija samalla aineistolla voisi päätyä ainakin osin samoihin päätelmiin. Laadullinen tutkimus vaatii tutkijalta luovuutta ja rohkeutta kohdata ihmisten ajatusmaailmansa ilman valmiita oletuksia. Se vaatii avoimuutta sekä omien ennakkoluulojen tiedostamista. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 75–77.) Tutkimuksellamme pyrimme selvittämään kiusaamisilmiötä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemusten pohjalta.

Toteutamme tutkimuksemme sähköisellä kyselomakkeella Webropol-alustalla. Kyselylomakkeessamme käytimme avoimia ja monivalintakysymyksiä. Avointen kysymysten kautta tavoittelemme spontaaneja mielipiteitä, vaikka ymmärrämme niiden helpottavan myös vastaamatta jättämistä. (Vilkkä 2007, 68.) Tiedostamme, että tyypillistä avoimille kysymyksille on niiden laatimisen helppous, mutta samalla ne ovat työläitä käsitellä ja sanallisten vastausten luokittelu voi olla hankalaa. Etuna avoimille kysymyksille koemme, että niiden avulla voidaan osoittaa vastaajien tietämys aiheesta, ennen kaikkea se mikä vastaajien ajattelussa on tärkeää tai keskeistä. Monivalintakysymyksissä vastaus vaihtoehdot on annettu valmiiksi ja niistä voi valita useamman. Monivalintakysymysten ongelmana on, että ne eivät aina anna riittävän laajaa kuvaa vastaajan mielipiteistä. (Vilkkä 2007, 67.)

Tulokset saatuamme jäsenämme tulokset analysoimalla. Laadullisia tuloksia analysoimme sisällönanalyysin avulla, joka perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä,

tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla voimme analysoida vastaukset objektiivisesti ja systemaattisesti löytäen aineiston keskeiset ydinasiat sekä keskeisimmät käsitteet, joiden kautta aineistoa voidaan tarkastella tehokkaammin ja merkityksetön aineisto jää pois. Näin saamme aineistosta tiiviimmän ja selkeämmän kuvauksen. Käytämme sisällönanalyysissä siihen soveltuvaa mallia luokitellen tuloksia ja selvitämme, nouseeko jokin asia esiin toistuen eri vastaajilla. Tavoitteenamme on löytää yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia vastausten välillä.

Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, aineiston pelkistämiseen, ryhmittelyyn sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. Ennen analyysin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus, joka sisältää useita lauseita. Yksikön määrittämistä ohjaava tutkimustehtävä. Pelkistamisellä tarkoitetaan aineiston läpikäyntiä, jolloin karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi tapahtua etsimällä aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain aineistosta mitään kadottamatta, jolloin samaa ilmiötä kuvaavat ilmaukset yhdistetään omiksi ryhmiksi. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään, jolloin pelkistetyt ilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelyssä luodaan pohja kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmittelyä seuraa aineiston käsitteellistäminen, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämässä edetään alkupe-
räisaineiston käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Sarajarvi & Tuomi, 2018, 122–126.)

6.2 Saatu aineisto ja sen analyysi

Keräsimme aineistomme avoimia ja monivalintakysymyksiä sisältäneen kyselylomakkeen avulla, jonka toteutimme Webropol – ohjelmaa hyödyntäen. Päädyimme sähköiseen kyselylomakkeeseen, sillä toivoimme sen helpottavan

ihmisten lähestymistä vallitsevana korona-aikana. Lisäksi ajankäytön kannalta sähköinen kysely tuntui yksinkertaisemmalta toteuttaa, pystyimme tavoittamaan samassa ajassa suuremman määrän vastanneita kuin haastattelemalla, lisäksi saimme vastaukset suoraan tiedostoina, joita pääsimme analysoimaan ilman literointia. Lähetimme sähköisen linkin kyselyyn sekä saatekirjeen neljälle varhaiskasvatusyksikön johtajalle, jotka jakoivat linkkiä työntekijöilleen. Saatekirjeessä kerroimme tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteet sekä osallistumisen vapaaehtoisuuden sekä anonymiteetin.

Saimme kyselyymme 18 vastausta, joista jokainen oli käyttökelpoinen tutkimuksemme. Vastaajista varhaiskasvatuksen lastenhoitajina työskenteli yhdeksän, varhaiskasvatuksen opettajina seitsemän, varhaiskasvatuksen ryhmänavustajana kolme ja lisäksi yksi varhaiskasvatusyksikön johtaja. Odotimme suurempaa vastausmäärää, mutta yllätyimme positiivisesti siitä, sillä koimme jokaisen vastaaja oli panostaneen vastaamiseen, vastaukset olivat kattavia ja ajatukselle kirjoitettuja. Kuten Vilka kirjoittaa, laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa tutkimuksen kokoa ei säätele määrä vaan sen laatu. Tavoitteena on, että tutkimusaineisto toimii apuvälineenä ilmiön ymmärtämisessä. (Vilka, 2009, 126.)

Kyselylomakkeemme linkki oli auki kolme viikkoa, jonka aikana seurasimme aktiivisesti vastausmäärien edistymistä sekä vastausten sisältöjä. Vastausajan umpeuduttua siirsimme saadut vastaukset Webropol-ohjelmasta suoraan Word-tiedostoksi ja paneuduimme saatuihin vastauksiin lukemalla ne useampaan otteeseen. Alkuun vastausten laajuus tuntui hankaloittavan asian sisäistämistä ja tiivistämistä. Palasimme tutkimuskysymyksiimme ja aloimme luokittelemaan kyselylomakkeen kysymyksiämme tutkimuskysymystemme alle, näin alkoi syntyä näkemys kokonaisuudesta. Tässä kohtaa huomasimme kyselylomakkeellamme olevan kysymyksiä, jotka eivät palvelleet tutkimuskysymyksiämme ja jätimme osan kysymyksistä pois analysoinnista. Ammattinimikkeen ja työvuosien kysyminen suljetuilla kysymyksillä, osoittautui tutkimuksemme kannalta tarpeettomaksi, saimme kuitenkin käsityksen, siitä millaisella koulutustaustalla olevat ammattilaiset olivat vastanneet kyselyymme.

Aloitimme vastausten läpikäymisen luomalla taulukot kysymyksittäin vastausten määrästä, näin etsimme yhtäläisyyksiä ja samalla eroavaisuuksia. (taulukko 1.)

taulukko 1

Nimittely	1 1 1 1 1 1 = 6
Pilkkaaminen	1 1 = 2
Haukkuminen	1 1 1 1 = 4
Syyttely	1 1 1 = 3
Härnääminen	1 1 = 2
Leikin ulkopuolelle jättäminen	1 1 1 1 1 1 1 = 8
Ulkopuolelle sulkeminen	1 1 1 1 = 4
Leikin häiritsemistä	1 1 = 2
Syrjiminen	1 1 = 2
Ehtojen asettaminen, kiristäminen	1 1 = 2
Töniminen	1 1 1 = 3
Lyöminen	1 1 1 1 = 4
Tuuppiminen	1
Huitominen	1
Potkiminen	1

Kyselylomakkeestamme muodostui neljä selkeää teemaa tutkimuskysymystemme pohjalta, näkemys kiusaamisesta, kasvattajien keinot puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista, kasvattajien kokemat haasteet kiusaamisilmiöstä sekä tulevaisuuden toiveet kiusaamisen ehkäisemiseksi. Teemojen alle keräsimme aineistosta vastauksia eri kysymyksiä hyödyntäen ja aloimme luokittelemaan niitä. Näin ollen teemojen alle syntyi selkeät luokat, kiusaaminen jaoteltiin fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen. (taulukko 2.)

taulukko 2

fyysinen:	psykykinen:	sosiaalinen:
töniminen	nimittely	leikin ulkopuolelle jättäminen
lyöminen	haukkuminen	muu ulkopuolelle jättäminen
tuuppiminen	härnäminen	syrjiminen
huitominen	syyttely	ehtojen asettaminen, kiristys
potkiminen	pilkkaamienn	

Keinot puuttua jaoteltiin kasvattajan läsnäoloon, keskusteluun sekä ennaltaehkäisyn merkitykseen osana puuttumista. Keinot ennaltaehkäistä jaoteltiin pienryhmätoimintaan, kasvattajan merkityksellisyyteen sekä opetustuokioihin. Syntyneiden luokkien jälkeen aloimme etsimään yhtäläisyyksiä luokkien välillä ja näin ollen alkoi syntyä tulkintaa luokkien yhteyksistä. Luokkien yhtäläisyyksiä etsiesämme havaitsimme neljän eri teeman alta useita yhdistäviä tekijöitä, joka tuotti meille johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiimme. (taulukko 3.)

taulukko 3

läsnäolo on...

opetus on..

havainnointi on..

keino havaita	keino puuttua	keino havaita
keino puuttua	keino ennaltaehkäistä	keino puuttua
keino ennaltaehkäistä		keino ennaltaehkäistä
haste		

7 TULOKSET

7.1 Millaiseksi ammattilaiset kuvailevat kiusaamisen

Tutkimuskysymykseemme millaiseksi ammattilaiset kuvailevat kiusaamisen varhaiskasvatusikäisten lasten välillä, saimme laajoja ja kuvailevia vastauksia. Jaotelimme vastaukset fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen. Lähes jokaisessa vastauksessa nousi esiin sosiaalista kiusaamista: leikin ulkopuolelle sulkemista tai muuta ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Lisäksi erilaisten ehtojen asettaminen ja kiristäminen mm. syntymäpäiväkutsuilla nousi esiin vastauksissa. Kaikissa vastauksissa esiintyi psyykkisen kiusaamisen kuvailua, haukkumista, nimittelyä ja pilkkaamista. Puolet vastaajista kuvailivat kiusaamisen olevan fyysistä: tönimisenä, lyömisenä ja erilaisena tuuppimisena. Vastauksista käy ilmi, että kiusaamista kuvaillaan toistuvaksi ja melko järjestelmälliseksi toiminnaksi.

Kiusaamisen esiintyvyydestä kysyttäessä puolet vastasivat kiusaamista esiintyvän päivittäin ja lähes puolet viikoittain. Vastaukset osoittavat, että kiusaamista esiintyy monenlaisena ja se on arkipäivää varhaiskasvatuksessa. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on teoriassa selvä ja melko yhtenäinen näkökulma siitä, mitä kiusaaminen on.

7.2 Millaisia keinoja ammattilaisilla on ennaltaehkäistä kiusaamista

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoja kysyttäessä ammattilaisilta nousi vahvasti esiin aikuisen läsnäolon merkitys, tällöin kasvattaja on vuorovaikutuksessa lapsiin ja omalla esimerkillään antaa mallin vuorovaikutustaidoista. Osallisella aikuisella on mahdollisuus havainnoida lasten välistä vuorovaikutusta aivan eri tavoin kuin näennäisesti läsnä olevalla aikuiselle. Arkinen havainnointi osana lapsiryhmää mahdollistaa lasten aidon kuulemisen ja tuntemisen. Kuten Revon aiempi tutkimus osoittaa pienten lasten kiusaamisen ehkäisy perustuu yksilön sisäisen motivaation vahvistamiseen sosiaalisessa käyttäytymisessä. Aikuiset, jotka ovat läsnä ja osallistuvat peleihin ja leikkeihin lasten kanssa auttavat näin lapsia

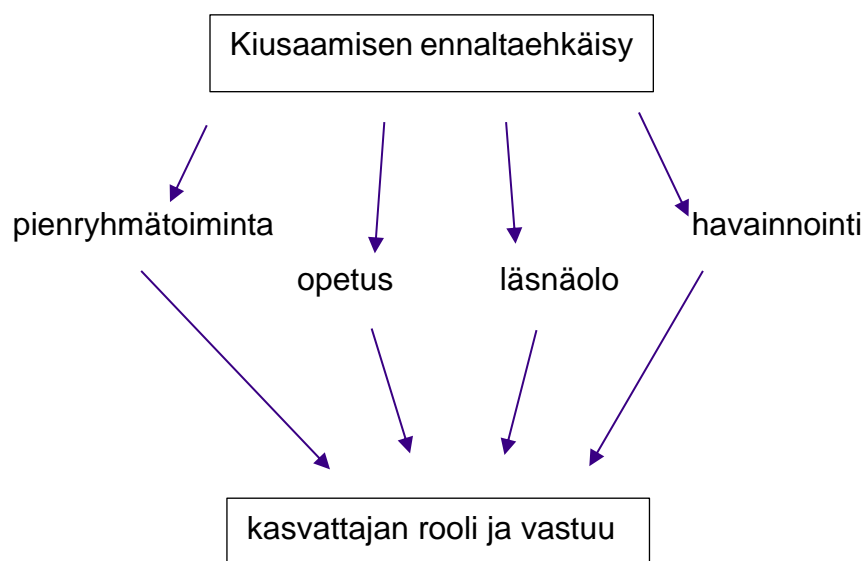
muodostamaan ryhmään yhteenkuuluvuutta. Lapsi, jolla on tunne, että hänet hyväksytään, kokee selviytyvänsä erilaisissa tilanteissa ja tuntee yhteenkuuluvuutta ryhmässä, ei tunne tarvetta toimia loukkaavasti muita kohtaan. (Repo, 2015, 22.)

Kasvattajan läsnäolon rinnalla esiin nousi vahvasti pienryhmätoiminta. Pienryhmätoiminnalla koettiin voivan vaikuttaa lasten keskinäisiin suhteisiin ja vahvuuksien esiin tuomiseen. Pienryhmätoimintaa selitettiin vastauksissa auki myös aikuisen riittävällä ajalla jokaiselle lapselle, lapsiluvun ollessa pienempi. Pienryhmätoiminnalla mahdollistetaan lasten yksilöllisempi kohtaaminen ja toiminta voidaan suunnitella lasten yksilölliset tarpeet huomioiden.

Lapsille järjestettävät opetustuokiot tunne-, vuorovaikutus-, ja kaveritaidoista koettiin tärkeänä osana ennaltaehkäisyä. Esiin tuotiin, että yhdessä opeteltavia taitoja on tärkeä sisällyttää arkiseen toimintaan ja leikkeihin varhaiskasvatuksessa erilaisten tuokioiden lisäksi, sillä leikin ja yhteisen hauskanpidon kautta koettiin lasten oivaltavan opittavia asioita kaikkein tehokkaimmin.

Ennaltaehkäisy tuotiin vastauksissa esiin tärkeimpänä kiusaamiseen puuttumisen muoto ja vastauksemme osoittavat, että kaikessa kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä korostuu kasvattajan rooli ja vastuu. (kuvio 4.)

kuvio 4.

7.3 Millaisia keinoja ammattilaisilla on puuttua kiusaamiseen

Jokainen vastaajista kertoi puuttuneensa työssään kiusaamiseen. Kysyttäessä keinoja puuttumiseen, kuudessatoista vastauksessa kahdeksastatoista mainittiin keskustelu ja erityisesti, tilanteessa jokaisen osapuolen kuunteleminen. Kasvattajan taito keskustella ja aidosti kuunnella, nähtiin yhtenä keinona puuttua kiusaamiseen. Keskustelua korostettiin erityisesti, sillä sen avulla koettiin lisäävän lasten ymmärrystä kiusaamisesta ja sen vaikutuksista. Vastauksissa nousi esiin huoli puuttumisen haasteena siitä, ymmärtääkö lapsi aidosti tekevänsä väärin vai tuleeko toiminnasta ulkokultaista ja anteeksipyyntö menettää herkästi merkityksensä.

Esiin nousi vahvasti myös aikuisen läsnäolo, mukana olemalla ja osallisuudella lasten tekemiseen voitiin puuttua tehokkaasti kiusaamistilanteisiin. Kuten aiempi Anttonen ja Haapalan tutkimus osoittaa, kiusaaminen näyttäytyy voimakkaimmin tilanteissa, joissa aikuinen ei ole läsnä tai vaihtoehtoisesti on vain vaihtoehtoisesti läsnä. Tilanteissa, joissa aikuinen on aidosti läsnä ja vuorovaikutuksessa lasten kanssa kiusaamista ei heidän tutkimuksensa mukaan esiinny. (Anttonen & Haapala, 2015, 39, 44–45.)

Suurena osana kiusaamiseen puuttumista pidettiin kaikkea toimintaa suunniteltaessa kiusaamisen ennaltaehkäisyä, erityisesti tunne- ja kaveritaitojen opettelu ja niiden omaksuminen. Lasten rajaamista pidettiin myös oleellisena tekijänä kiusaamiseen puuttumisessa. Kasvattajien tulee tuntea lapset, jolloin puuttumista voidaan ennaltaehkäistä ryhmittelemällä lapsia.

Kasvattajien keskinäinen vuorovaikutus tuotiin vastauksissa esiin puuttumisen keinona, kaikilla tulisi olla yhtäläinen käsitys kiusaamisesta, jolloin siihen puuttuminen olisi yhtenäistä ja sen avulla vaikuttavampaa. Ilman yhteistä näkemystä kiusaamisesta siihen puuttuminen voidaan kokea haasteena koko puuttumiselle, yhteisillä toimintaperiaatteilla kiusaamiseen puuttumisen koettiin helpottuvan arjessa.

Yhtenä kysymyksenämme oli, onko tutkimukseen osallistuneissa varhaiskasvatusyksiköissä olemassa yhteisiä pelisääntöjä kiusaamiseen puuttumiseen. Vastaaajista kymmenen kertoi pelisääntöjen olemassaolosta, neljä kertoi, ettei sellaisia ole ja loput neljä, etteivät tiedä onko sellaisia yksikössä. Jokainen vastaajista, jotka kertoivat pelisääntöjen olevan, kokivat ne työnsä kannalta tärkeiksi ja muut vastaajista toivoivat yhteisiä pelisääntöjä. Yhteisiksi pelisäännöiksi vastaajat kertoivat puuttumisen keinona aiemminkin mainitun keskustelun, ja välittömän puuttumisen, sillä varhaiskasvatusyksikössä pidettiin nollatoleranssia kaikelle kiusaamiselle. Aikuisen läsnäolo siirtymätilanteissa ja vapaan leikin yhteydessä mainittiin vastauksissa. Vain yksi vastaajista kertoi yksikössä olevan kiusaamisenehkäisyn suunnitelma käytössä.

7.4 Millaisia haasteita ammattilaiset kokevat liittyvän kiusaamisilmiöön

Yksi haastattelukysymyksistämme avasi, millaisia haasteita kasvattajien mielestä liittyy kiusaamisilmiöön varhaiskasvatusikäisten lasten keskuudessa. Vastauksista nousi esiin lapsiryhmän havainnoinnin puute ajan ollessa rajallista, haasteena koetaan kiusaamisen huomaaminen lapsiryhmässä, kiireen keskellä kasvattaja ei aina kuule ja näe kaikkea mitä tapahtuu, varsinkin ulkoilutilanteissa havainnointi koettiin vaikeaksi. Isojen ryhmäkokojen koettiin vaikeuttavat myös lasten havainnointia. Lasten ymmärrys kiusaamisesta saattaa vaihdella, asioita saatetaan vähätellä ja aikuisen on näin ollen vaikea puuttua tilanteeseen pelkän kuulopuheen perusteella. Lasten sosiaaliset- sekä tunnetaidot eivät ole vielä kehittyneet niin, että lapsi osaisi asettua toisen asemaan ja ajatella miltä toisesta tuntuu. Varhaiskasvattajat näkevät haasteena mihin vedetään kiusaamisen raja, kokemukset kiusaamisesta saattavat erota yksilöstä riippuen paljonkin.

7.5 Millaisia toiveita tulevaisuudelle kiusaamisen ehkäisemiseksi

Kysyttäessä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta mitä he tulevaisuudessa toivoisivat tehtävän lasten välisen kiusaamisen ehkäisemiksi, vastauksissa esiin nousivat lapsille tunnetaitojen opettaminen jo varhaisessa vaiheessa sekä aikuisen

läsnäolo lapsiryhmässä. Tunne- ja kaveritaitojen harjoittelua sekä korostamista lapsille, kasvattajille enemmän tietoisuutta asiasta sekä koulutusta. Varhaista puuttumista jo pientenkin lasten väliseen kiusaamiseen, sillä vastuu puuttumiseen on jokaisella varhaiskasvatuksen ammattilaisella. Aikuinen opettaa ja antaa omalla käytöksellään mallia lapsille sekä osoittaa, että jokainen on arvokas omana itsenään. Kasvattajat toivoivat yhteisiä toimintamalleja ja periaatteita sekä selkeää suunnitelmallisuutta kiusaamisen ehkäisyyn.

Jo Kirves ja Stoor-Grennerin aiemmassa tutkimuksessa todettiin yllä mainittujen asioiden olevan tärkeässä roolissa kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Johtopäätöksensä he totesivat, että kiusaamisen ehkäiseminen tulee aloittaa mahdollisimman varhain. Kiusaamisen juuret löytyvät jo pienten lasten parista ja on tärkeää katkaista kiusaamisen kierre mahdollisimman varhain sekä ehkäistä sen syntymistä. Keskeistä on lasten vuorovaikutustaitojen ja empatiakyvyn vahvistaminen ja olennaista onkin tukea lasten vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen taitoja. Varhaiskasvatuksen työntekijän tehtävänä on havainnoida sensitiivisesti lapsiryhmää ja huolehtia, että jokainen lapsi pääsee ryhmän toimintaan ja leikkeihin mukaan. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 3.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset kasvattajien kokemuksista

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vastata neljään tutkimuskysymykseen, millaiseksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset kuvailevat varhaiskasvatusikäisten lasten välistä kiusaamista, millaisia keinoja ammattilaisilla on ennaltaehkäistä kiusaamista varhaiskasvatuksessa, millaisia keinoja ammattilaisilla on puuttua kiusaamiseen varhaiskasvatuksessa ja mitä ammattilaiset toivoisivat tulevaisuudessa tehtävän kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Näiden tutkimuskysymysten avulla tavoitteena oli selvittää, onko olemassa olevat keinot kiusaamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn riittävät sekä mitä ammattilaiset toivoisivat tulevaisuudessa tehtävän kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Tutkimustulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset tunnistavat kiusaamista ja heillä on selvä näkemys siitä, millaista kiusaaminen on. Kuten aiemmat tutkimustulokset osoittavat kiusaamiseksi koetaan toistuva ja järjestelmällinen toiminta. Kiusaaminen on arkipäivää varhaiskasvatuksessa ja sitä tapahtuu arkisissa tilanteissa, joissa aikuinen ei ole läsnä. Tutkimuksemme mukaan kiusaaminen on näkyvimmin sosiaalista, leikeistä ja ryhmästä ulkopuolelle jättämistä, erilaisten ehtojen asettelua sekä kiristämistä. Vastauksissa esiin nousi myös fyysisen ja psyykkisen kiusaamisen muotoja, mutta tänä päivänä yleisempää vastausten mukaan on sosiaalinen kiusaaminen kuten myös Laura Revon (2015) teettämässä tutkimuksessakin todettiin.

Aikaisemmista tutkimuksista poiketen vastaajilla oli melko yhtenevät keinot kiusaamiseen puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisyyn. Kiusaamisen ennaltaehkäisystä puhuttaessa kaikissa vastauksissa korostui kasvattajan merkitys läsnä olevana ja vuorovaikutuksessa toimivana aikuisena. Tuloksista oli mielestämme selkeästi tulkittavissa, että vaikka keinoja puuttua ja ennaltaehkäistä koettiin olevan, niin toive tulevaisuudelle oli ennen kaikkea yhtenäisyys, yhtenäiset toimintamallit ja käsitykset ilmiöstä. Jotta kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä, on kasvattajien ymmärrettävä yhteisesti mitä on kiusaaminen ja mitkä ovat sen

seuraukset ja vaikutukset. Jokainen kasvattaja on vastuussa omasta toiminnastaan, mutta ennaltaehkäisyn mahdollistamiseksi, kiusaamisen ympärillä toimintamallit tulisi olla täysin yhtenäisiä ja yhteisesti sovittuja. Kuten tutkimuksemme osoittaa varhaiskasvatustyksiköihin toivottaisiin aidosti yhteisiä pelisääntöjä ja jo olemassa olevia pidettiin tärkeinä oman työn kannalta. Yhteiset pelisäännöt mahdollistavat yhteisiä toimintamalleja kiusaamistilanteisiin. Yhteiset pelisäännöt ja toimintamallit parantaisivat kykyä ja uskottavuutta keskustella lasten kanssa tilanteista, sillä näin ollen kasvattajien toiminta olisi tilanteissa yhteneväistä, joka lisää kasvattajan luotettavuutta ja lapsi ymmärtäisi, että kasvattaja todella tarkoittaa mitä sanoo. Yhtenä suurimpina haasteista kiusaamisilmiöön liittyen pidettiin lasten ymmärtämättömyyttä siitä mitä kiusaaminen on ja mitä se ei ole. Mielestämme tämä on selvää niin kauan, kun käsitys siitä mitä kiusaamisella tarkoitetaan, on kasvattajasta riippuvaista. Kasvattajilla on oltava yhteinen näkemys ja yhteiset pelisäännöt kiusaamiseen puuttumiseen, jotta he viestittävät yhteistä sanomaa lapsille toiminnallaan. Varhaiskasvatustyksikäinen lapsi aistii herkästi erot kasvattajien toiminnan välillä, koemme, että lapsi tunnistaa herkästi kasvattajien haavoittuvuuden.

Kiusaamisilmiön ympärillä niin ennaltaehkäisyn kuin puuttumisen keinot kulmineituvat vahvasti kasvattajan toimintaan ja vastuuseen ammattilaisena. Tutkimustuloksemme osoittavat, että merkittävintä kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi olisi tukea kasvattajien ammatillisuutta, kouluttaa heitä kiusaamisilmiöön liittyen ja tarjota heille yhteiset pelisäännöt työnsä tueksi, joka mahdollistaisi yhteisen näkemyksen, jokaisen lapsen parhaaksi. Läsna oleva aikuinen kykenee olemaan ulkoisesti passiivinen ja samaan aikaan sisäisesti aktiivinen, antaen lapsille tilan ja mahdollisuuden vapaalle leikille ja vuorovaikutussuhteiden luonnolliselle syntymiselle.

8.2 Kehittämisisideat opinnäytetyön pohjalta

Opinnäytetyömme osoittaa, että kasvattajilla on halu ennaltaehkäistä ja puuttua kiusaamiseen. Tuloksistamme käy ilmi, että kasvattajilla on jo olemassa keinoja puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista, mutta yhtenäisempi linja ja yhteiset

pelisäännöt ilmiön ympäriltä ovat puutteelliset. Koemme, että tutkimuksemme antaa vahvan näkemyksen, että varhaiskasvatussyksiköillä tulisi olla yhtenevät pelisäännöt kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseen. Koemme, että pelisäännöt tulisi koota yhteiseen kiusaamishäikäisy-suunnitelmaan, jonka yksi vastaajista kertoi omasta yksiköstä löytyvän.

Koemme, että tutkimuksemme, osoittaa koulutustarpeen kiusaamisilmiön ympäriltä, varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat merkittävässä roolissa ja vastuussa. Panostamalla kasvattajien lisäkoulutukseen, panostetaan mielestämme oleellisesti mm. lasten vuorovaikutustaitojen kehittämiseen.

8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä neljän varhaiskasvatuksen yksikön kanssa, yksiköissä ei ollut tutkimuslupahakemusta käytössä, vaan yksiköiden esimiehet hyväksyivät opinnäytetyömme tekemisen ja teimme kirjallisen sopimuksen. Olemme perehtyneet tutkimuksemme aiheeseen ja pohtineet sitä eettisesti, valitsimme aiheemme ammattilaisten ehdoilla, mutta lapsen etua ajatellen kiusaamisen ollessa merkittävä haaste osana yhteiskuntaamme. Tutkimuksemme tavoitteet sekä menetelmät olemme selvittäneet kyselyymme vastaajille, olemme korostaneet, että tutkimustiedot ja tulokset ovat luottamuksellisia eikä niitä tulla luovuttamaan ulkopuolisille. Tutkimustietoja ei käytetä muihin tarkoituksiin, kuin on luvattu ja kaikki tieto tuhoetaan raportin valmistumisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja siitä on oikeus kieltäytyä, osallistujille taataan anonymiteetti. Tutkimustulostemme tallentamisessa, esittämisessä ja tutkimuksen arvioinnissa olemme noudattaneet rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta. Työssämme olemme huomioineet muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisella tavalla, aikaisempia tutkimuksia aiheestamme on melko niukasti, vaikka aihe koetaan tärkeäksi. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 150–156.)

Lähetimme tutkimuksemme sähköisen linkin varhaiskasvatussyksiköiden johtajille, joten tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa, emme voi olla täysin varmoja

siitä, kuinka monelle ammattilaiselle tutkimuksemme todellisuudessa on lähetetty. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa oleellisesti tutkijan puolueettomuus, omat lähtökohdat ja näkemykset. Tutkimuksessamme tutkijoita oli kaksi, jolloin lähtökohdista ja näkemyksiä oli kahdenlaista, tämä oli yhtenä syynä sille, että valitsimme avoimia kysymyksiä tutkimukseemme, ettemme ohjailisi vastaajia liikaa vaan saisimme aitoja mielipiteitä. Toteamme kuitenkin, ettemme tutkijoina ole täysin puolueettomia, sillä tutkimusasetelma on meidän luomamme ja tulkitsemme sitä yksilöinä. Vallitsevan maailmalajuisen tilanteen vuoksi konkreettiset haastattelut olivat poissuljettuja ja toteutimme kyselymme sähköisesti, joka osaltaan vaikuttaa vastauksien luotettavuuteen, haastattelutilanteessa haastattelijalla olisi pystynyt mukautumaan vastauksiin ja esittämään kohdentavia jatkokysymyksiä ja selvittämään vastausta tarkemmin. Vastaajien määrä eli otanta on yksi luotettavuuden mittari, saimme tutkimukseemme vastauksia odotettua vähemmän, mutta kuten Sarajärvi ja Tuomi kirjoittavat, laatu korvaa määrän laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksessamme käytimme suljettuja sekä avoimia kysymyksiä, ja kysyimmekin lähes samaa asiaa molemmilla kysymysmuodoilla. Saimme kysymyksiimme laajoja vastauksia, joka osaltaan lisäsi luotettavuutta otannan ollessa melko pieni. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 158–162.)

8.4 Oma ammatillinen kehittyminen

Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa oli kiinnostava, mutta samalla melko haasteellinen aihe opinnäytetyölle. Kiinnostusta aiheeseen lisäsi harjoittelumme varhaiskasvatuksessa, joka osui samaan ajankohtaan opinnäytetyömme teoriaosuuden kokoamiselle. Harjoittelussa olimme osaltamme seuraamassa kiusaamisilmiön yleisyyttä ja vahingollisuutta arkipäivän toiminnoissa. Haasteellisen aiheesta teki ilmiöön kohdistuva tunnelataus, uskomme, että jokainen suomalainen on jollakin tavalla kohdannut kiusaamista, joko itseensä kohdistuen, vierestä nähdessä tai itse kiusaten.

Opinnäytetyön ideapaperin toteuttamisen jälkeen tutustuimme kiusaamisilmiöön ja siihen liittyvään kirjallisuuteen syvällisemmin. Oletuksena oli, että kirjallisuutta on melko niukasti, sillä aihetta ei ole vielä tutkittu kovinkaan laajasti. Yllätyimme

kuitenkin siitä, kuinka kattavasti löysimme tietoa, joka toki koostui pitkälti muiden aiemmin tehdyistä opinnäytetöistä ja pro gradu-tutkielmista. Aiempien tutkimusten ja muun teorian tiedon pohjalta valitsimme opinnäytetyötämme ohjaavaksi tekijäksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemukset. Toivoimme tulevina ammattilaisina saavamme jo alalla olleilta aitoja kokemuksia ja mielipiteitä asian tiimoilta. Teoriaosuutemme koostimme lapsen kehityksen vaiheita, sillä halusimme tuoda esiin, miten haavoittuvaista varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitys on. Lisäksi teoriaosuudessamme toimme esille kiusaamisen muodot, ja sen seuraukset, sillä koimme ne aiheemme kannalta merkityksellisinä. Teoriaosuutemme kokoamista ja täydentämistä toteutimme koko opinnäytetyöprosessin ajan ja melko loppuvaiheilla laajensimme teoriaosuuttamme ammattilaisen vastuun kuvailuun.

Kysymyslomakkeemme muodostui opinnäytetyömme teoriaosuuteen pohjautuen. Kysymyslomakkeen koostaminen tuntui alusta alkaen melko haastavalta, sillä olimme tutkijoina ensikertalaisia. Kyselyä muotoiltaessa etsimme laajasti teorian tietoa ja pyrimme löytämään oikeita kysymysmuotoja ja asetteluita. Ennen kyselyn toteuttamista, lähetimme testikyselyn opiskelukavereillemme sekä harjoittelunohjaajillemme, joilta saimmekin palautetta ennen virallisen kyselyn lähettämistä. Kyselymme aihe sai varhaiskasvatusyksiköiden johtajissa sekä heidän mukaansa myös ammattilaisissa positiivisia reaktioita aikaan ja jokainen piti aiheitamme hyvin ajankohtaisena ja tärkeänä. Vasta kyselyn toteutuksen ja siitä saatujen vastausten jälkeen ymmärsimme, että me todella olimme ensikertaa toteuttamassa tutkimusta ja osa kysymyksistämme osoittautui tutkimuksemme kannalta epäoleelliseksi ja tarpeettomiksi. Aineistoa analysoidessamme havahduimme useampaan otteeseen, siihen kuinka jokin asia olisi tullut kysyä toisin tai mitä pyrimme saavuttamaan tutkimuskysymyksiämme ajatellen kysymällä esimerkiksi ammattinimikettä. Tulostemme kannalta asialla ei juurikaan ollut tarkoitusta, mutta oli mielenkiintoista tietää, millaisella taustalla ammattilaiset vastasivat kyselymme.

Opinnäytetyöprosessi oli kaiken kaikkiaan myönteinen ja opettavainen kokemus. Tutkimuksen tekemisestä perusasiat selventyivät ja tämän työn tekemisen kautta

varmuus on lisääntynyt tutkimuksen tekemiseen. Nyt tutkimuksen tehtyämme voimme todeta, että tekisimme monta asiaa toisin ja sen kautta koemmekin oppineemme kaikkein eniten. Koemme työn antaneet meille valmiuksia toimia varhaiskasvatuksen opettajina osaltamme ennaltaehkäisten kiusaamista. Tutkimuksemme on osaltaan auttanut entisestään ymmärtämään ammattilaisen vastuuta ja vaikutusta lapsen kokonaisvaltaiselle ja turvalliselle varhaiskasvatukselle. Kiusaaminen on ajankohtainen ja meitä kaikkia koskettava asia, ja jokaisen meistä olisi annettava panoksemme sen ehkäisemiseksi.

Keskinäinen työskentelymme tiiminä opinnäytetyöprosessin aikana on ollut sujuvaa, aikataulujen yhteensovittaminen on onnistunut ongelmitta ja olemme osallistuneet tasapuolisesti työn tekemiseen. Ymmärrämme työtämme ohjanneen kahden eri ihmisen henkilökohtaiset näkemykset kiusaamisilmiön ympäriltä, mutta olemme kokeneet voimavaraksemme sekä vahvuudeksemme mahdollisuuden nähdä asiat muualtakin kuin omasta näkökulmasta. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan meidän kahden yhteinen näkemys kiusaamisilmiöstä ja tutkimuksesta varhaiskasvatuksen ammattilaisen kokemuksista kiusaamisilmiön ympärillä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2015). (4. uud. p.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysi menetelmiin. PS-kustannus.
- Anttonen, A. & Haapala, S. (2015). Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien käsityksiä ilmenemisestä ja puuttumisesta. [Kandidaatin tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. Saatavilla 23.2.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45901/URN:NBN:fi:ju-201505141857.pdf;jsessionid=9BE3359FE18851BA78DD06DF43F14D8B?sequence=1>
- Hamarus, P. (2012). Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen. PS-kustannus.
- Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus. Edita. Saatavilla 23.3.2021 <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R., & Siimes, U. (2016.) Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). (15.uud.p.) Tutki ja kirjoita. Tammi
- Hujala, E. & Turja, L. (toim.) (2017). (4.uud.p.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. (2014). Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuudentunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. PS-kustannus.
- Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) (2014.) (3.uud.p.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Edita.
- Höistad, G. (2003). Irti kiusaamisen kierteestä: opas kouluille ja kasvattajille. Kirjapaja.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.

- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. (2010). Kiusaavatko pienetkin lapset. Mannerheimin lastensuojeluliitto
<https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/01174913/Kiusaavatko-pienetkin-lapset.pdf>
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. (2017). Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheiminlastensuojeliitto. <https://dzmdrer-wng2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>
- L540/2018.Varhaiskasvatuslaki.13.7.2018/540.<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Opetushallitus. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Saatavilla 23.3.2021 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Saatavilla 10.2.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>
- Pedanet. Kotka. Perusopetus. Hakalan koulu. Kiusaamisen vastainen koulu. Saatavilla 23.2.2021 <https://peda.net/kotka/perusopetus/hakalan-koulu/pk/kiusaamisen-vastainen-koulu/mko2/mko>
- Perren, S. & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarden. Journal of Child Psychology and Psychiatry. <file:///C:/Users/Omistaja/Downloads/PerrenundAlsaker-2006-Socialbehaviorandpeerrelationship-sofvictims.pdf>
- Repo, L. (2015). Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. (2. uud. p.). PS-kustannus.
- Repo, L. (2015.) Bullying and its prevention in early childhood education. [Helsingin yliopisto]. Saatavilla 23.2.2021 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullying.pdf?sequence=>
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J. (2019.) (2.uud.p.) Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. PS-kustannus.

Salmivalli, C. (2000). Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Sassi, S. (2014). Päiväkotikiusaaminen lastentarhanopettajien, lastenhoitajien ja vanhempien näkökulmasta. [Pro-gradututkielma, Oulun yliopisto]. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201409121862.pdf>

Tampereen yliopisto. Tutkimus. Vastuullinen tiede. Hyvä tieteellinen käytäntö. Saatavilla 10.2.2021 <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/vastuullinen-tiede/hyva-tieteellinen-kaytanto#expander-trigger--360ba635-29ce-4638-a862-0cb97643469c>

Valli, R. (toim.) (2018.) (5.uud.p.) Ikkunakoita tutkimus metodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus.

Vilka, H. (2007). Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITE 1. Kyselylomakkeen kysymykset

1. Työskenteletkö varhaiskasvatuksessa:

- a. Lastenhoitajana
- b. Varhaiskasvatuksenopettajana
- c. Esiopettajana
- d. Sosionomina
- e. Päiväkodin johtajana
- f. Joku muu, mikä?

2. Minkä ikäisten lasten ryhmässä työskentelet? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- a. 1-2 vuotiaat
- b. 3-4 vuotiaat
- c. 5-vuotiaat
- d. 6-vuotiaat

3. Mitä lasten välinen kiusaaminen Sinun mielestäsi on?

4. Kuinka tunnista kiusaamisen päiväkodissa?

5. Oletko havainnut lasten välistä kiusaamista ryhmässäsi?

6. Jos olet havainnut kiusaamista, millaista se on ollut?

- a. Nimittelyä?
- b. Leikin häiritsemistä?
- c. Leikistä pois sulkemista/Ryhmästä ulkopuolelle jättämistä?
- d. Tönimistä?
- e. Ilmeitä ja eleitä?
- f. Jotain muuta, mitä?
- g. En ole havainnut kiusaamista

7. Kuinka usein kiusaamista esiintyy ryhmässäsi?

- a. Päivittäin
- b. Viikoittain
- c. Kuukausittain
- d. Vuosittain
- e. Kiusaamista ei esiinny

8. Koetko kiusaamistilanteisiin puuttumisen vaikeana?

- a. Kyllä
- b. Ei
- c. En osaa sanoa

9. Oletko puuttunut kiusaamistilanteisiin?

10. Miten Sinun mielestäsi lasten väliseen kiusaamiseen pitäisi puuttua?

11. Onko työpaikallasi sovittu yhteisistä pelisäännöistä kiusaamisen suhteen?

12. Koetko yhteiset pelisäännöt kiusaamisen suhteen tarpeellisiksi?

13. Mitä toivoisit tulevaisuudessa tehtävän kiusaamisen ehkäisemiseksi?

LIITE 2. Saatekirje

Hei varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Olemme kaksi varhaiskasvatuksen opettajaksi valmistuvaa sosionomi opiskelijaa Porin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on kiusaamisen ilmeneminen pienten lasten keskuudessa ja siihen puuttuminen. Tarkoituksenamme on selvittää miten ja millaisena kiusaaminen esiintyy varhaiskasvatusympäristössä ja millaisia keinoja sen ehkäisyyn sekä siihen puuttumiseen varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on olemassa. Olennainen osa opinnäytetyötämme on ammattilaisille sähköisesti lähetettävä kysely, jonka täyttämällä Te voitte kertoa kokemuksenne ja mielipiteenne lasten väliseen kiusaamiseen liittyen. Vastaukset annetaan ja käsitellään anonyymisti ja niitä käytetään vain tämän opinnäytetyön tutkimukseen. Tutkimus aukeaa linkistä ja vastata voit 12.-30.4.2021 välisenä aikana.

Yhteistyö terveisin,

Anni Tuominen ja Elli Torkkeli

Opinnäytetyön ohjaavat opettajat Sari Ilvonen (sari.ilvonen@diak.fi) ja Hannu Piironen (hannu.piironen@diak.fi)